

Geir Johansen, 09.02.2026

Noen tanker fra rektors kontor til utvalget for fellesskolen

Mange mener mye om skolen, hvordan den er organisert og hva som skal læres der. Debatten om skjerm eller ikke skjerm er et godt eksempel på det. Like aktuelle er saker om nedleggelse av både grunnskoler og videregående skoler. Debatten går om utforming av læreplaner og hva de skal inneholde.

Før jul kom kunnskapsministeren med utspill om å sløyfe enkelte fag for å frigjøre tid til opplæring i grunnleggende ferdigheter for de yngste elevene. Tidligere har ministeren uttalt at det må bli mer felles innhold slik at skolen kan bidra til å styrke samholdet og dermed samfunnet for framtida.

Det skal litt til å henge med i svingene når meningene blir sterke og reformiveren blir stor. Ofte dreier det seg om flikking og markeringer i enkeltsaker uten å vektlegge teori eller forskning, helhet eller sammenheng. Evalueringer og reformer kommer gjerne før vi rekker å se om noe virker. Et fåtall av elevene følger samme læreplan gjennom et tiårig skoleløp, så vi ser knapt effekten av en læreplan før den neste kommer.

Den nåværende læreplanen kom i 2020, og allerede i 2024 kom det ei stortingsmelding om hvordan skolen kan endres og bli mer praktisk. Et interessant forslag der er innføring av valgfag på 5.-7. trinn. For dem som husker godt, kan det jo nevnes at det også var en mulighet i en tidligere læreplan (L97) inntil den ble erstattet av Kunnskapsløftet (LK06). Kritiske røster vil legge om lærerutdanninga allerede få år etter at det ble innført krav om mastergrad for grunnskolelærere. De første kandidatene kom i 2022 og er dermed relativt nylig kommet i gang som yrkesaktive, og det vil ta mange år før de utgjør flertallet på skoler rundt om i landet. Først da får vi jo se om mastergradene gir bedre skole.

Skoler er først og fremst rigget og bemannet for å drive opplæring. Samtidig er det behov for gode støttefunksjoner, slik som administrasjon og skolehelsetjeneste. Mange skoler er ikke rustet til å håndtere den økende mengden av pedagogiske, juridiske, økonomiske og administrative krav til både elevers trivsel og læring, dokumentasjon og saksbehandling, informasjon og kommunikasjon, arbeidsmiljø og ansattes rettigheter, kompetansekrav, lærernorm og økonomi, bygg og vedlikehold – for å nevne noe. Med et vell av lover, forskrifter, handlingsplaner og ulike retningslinjer blir det i realiteten umulig å oppfylle alle krav. En rektor skal ha is i magen for å stå overfor motstridende krav og rammer, for så å velge vekk noe.

En gammel fjellvettregel sa at man skulle lytte til erfarne fjellfolk. Med fare for å låte som en syvende far i huset vil jeg likevel driste meg til å komme med noen forslag til både sentrale og lokale politikere.

Her er noen innspill fra en rektor med lang fartstid:

1. Vi må våge å prioritere. Noe er viktigere enn annet; det gjelder på mange områder. Kutt unødvendig detaljstyring.

2. Senk tempoet og iveren etter å endre og reformere. Hold stø kurs og bruk tid til å undersøke hva som virker, så kan vi justere praksis basert på erfaringer og profesjonelle vurderinger.
3. Skole og læring handler om både danning og utdanning. Dette perspektivet må vi ta med oss videre, og formålet med skolen må komme klart fram.
4. Lytt til lærere, skoleledere og andre ansatte i skoleverket og lærerutdanninga. Det er folk med kompetanse og erfaring. Her håper jeg også at flere skolefolk vil delta mer aktivt i debatter og ytre seg om aktuelle saker. Hvis vi ikke lar våre stemmer bli hørt, overlater vi til andre å påvirke og avgjøre utviklinga uten vår medvirkning.
5. Hvis vi først skal reformere skolen, bør vi gå grundig til verks og se på helheten. Det innebærer å se på hele skolesektoren og skoleløpet i sammenheng slik at vi kan bygge en god og sterk felles skole.
6. Det kan gjerne være mer fleksibilitet og flere valgmuligheter tidligere i skoleløpet samtidig som vi holder på en felles kjerne av noen fag og emner.
7. Ansvar for grunnskoler og videregående skoler bør ligge på samme nivå. I politisk språk vil det si at begge skoleslagene bør ha samme skoleeier, enten kommune eller fylke. Med dagens organisering er det fylkene som peker seg ut her. Da vil det være mulig å se skoler og ressurser mer i sammenheng i større regioner. Skoletilbudet kan også bli mer likeverdig, uavhengig av økonomien i hver enkelt kommune. Det vil samtidig ligge bedre til rette for å bygge gode faglige miljøer som kan støtte skolene. Tettere bånd mellom ungdomsskoler og videregående skoler kan gi flere fordeler og muligheter til å opprettholde skoletilbud lokalt. Samarbeid med idrett, kultur og lokalt næringsliv kan styrke skolene.
8. Dagens skille mellom barnetrinn og ungdomstrinn henger igjen fra innføring av obligatorisk ungdomsskole på slutten av 1960-tallet. Uten å ta stilling til forkorting av skoleløpet, endring av alder for skolestart eller utvidet obligatorisk skolegang drister jeg meg til følgende forslag: femårig barneskole etterfulgt av fire- eller femårig ungdomsskole før videregående skole.
9. Et obligatorisk tiårig grunnskoleløp inndelt i fire hovedtrinn kan se slik ut: 1.-3. trinn med vekt på begynneropplæring. Deretter 4.-5. trinn med mer faglig innretting; noenlunde som ved mange skoler i dag. Det kan gi elevene et godt grunnlag før de så går videre til den nye ungdomsskolen: På 6.-7. trinn bør det være noen valgmuligheter, for eksempel tidligere start med fremmedspråk, slik som i de fleste andre europeiske land. Deretter fortsetter elevene på 8.-10. trinn med noen fellesfag og langt flere timer til både praktiske og teoretiske valgfag enn i dag. Dermed er elevene godt forberedt før valg av studieretninger og fordypning i videregående skole (11.-13. trinn).
10. Vi kan med fordel ha mindre vektlegging av individuelle juridiske rettigheter og mer vekt på faglig og sosial utvikling i et fellesskap.
11. Flere ressurser bør dreies fra utredninger, dokumentasjon og tilsyn over til elevrettet arbeid. Kutt mye av det rigide regelverket og rapporteringskravene knyttet til spesialundervisning. I dag får elever årelange vedtak om spesialundervisning i enkeltfag, mens det de trenger, er opplæring i grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving og regning som vil gi dem støtte på tvers av fag. Lærere og skoleledere trenger bedre tilgang til pedagogisk-psykologiske rådgivere som samarbeidspartnere i faglige og pedagogiske drøftinger.
12. Det kan gjerne være et tettere og mer forpliktende samarbeid mellom skolene og lærerutdanninga utover de vanlige praksisperiodene for lærerstudentene. Slik kan teori og

praksis knyttes tettere sammen. Det vil også bidra til gjensidig kompetanseheving for ansatte både ved skolene og i lærerutdanninga.

I tillegg har jeg min personlige kjepphest: Vi må hente inspirasjon om læring og skoleutvikling fra flere kilder enn engelskspråklig litteratur. Vi må ha et breiere og mer variert tilfang for å finne de beste eksemplene på god praksis. Det krever språkkunnskaper og internasjonalt samarbeid på flere nivåer enn i dag.

Slik kunne jeg ha fortsatt med flere eksempler og ønsker, men jeg lar det være her. Som dikteren sa: «Til lags åt alle kan ingen gjera.» Det har jeg heller ingen ambisjoner om med dette innlegget, og det kan jeg leve godt med. Kanskje kan jeg likevel ha bidratt til noen nye tanker.

Med ønske om et godt nytt år fra en rektor med lang fartstid som lærer, veileder, skoleleder og lærebokforfatter, fra offentlig og privat grunnskole, lærerutdanning og skolelederutdanning!

Geir Johansen
rektor
Gamlebyen skole

PS: Dette er en lett bearbeidet versjon av en artikkel som jeg opprinnelig publiserte på LinkedIn 07.01.2026.